

Gregor Velkaverh

Pravni slovensko-angleški prevajalski slovar

Vabilo uredništva Mostov, naj pripravim predstavitve Pravnega slovensko-angleškega prevajalskega slovarja (avtor ga imenuje skrajšano PSAPS), me je hitro spravilo v dobro voljo. Oba zvezka slovarja izpod peresa Tomaža Longyke, ki sta izšla v založbi *Službe Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve*, sem prelistal in takoj ugotovil, da gre za pomembno delo na dobrih 400 straneh. Slovar ni v prosti prodaji in je namenjen predvsem vladnim službam in državni upravi na splošno, je pa dosegljiv vsem prevajalcem, če zaprosijo zanj. Prevajalci smo s tem dobili nov priročnik, ki je dragocen s svojo pragmatičnostjo in usmerjenostjo. Izkazal se bo predvsem v tem, da bodo z njim prevajalci sposobnejši hitro in strokovno prevesti velike kupe raznih zakonskih in drugih pravnih besedil v angleški jezik, dragocen je še posebej v tem trenutku, ko je pri pripravi na pridružitve Evropski uniji potreba po prevodih večja kot sicer.

1.

Ko sem se lotil podrobnega pregleda in branja, sem si postavil dve merili: da ne bi s samo hvalo spisal osladne predstavitev (to se rado zgodi) in da bi skušal iz študija slovarja potegniti nekaj sklepov.

Prvo sem moral opustiti. Ob želji, da bi delo predstavil objektivno, ne morem drugega kot poudariti, da je dobro in predvsem koristno. Z avtorjem Tomažem Longyko naju očitno družijo nagnjenost k pragmatičnosti in tu je v meni dobil naravnega zaveznika.

Ker sem tudi sam prevajalec, sem se moral v praksi vedno znova zatekati k praktičnim rešitvam. Tudi kadar je prevajalski oreh ponujal možnosti teoretičnega poglobljanja, je bilo to zame omejeno na nekaj skript in sodelovanje

na seminarjih, ki jih pripravlja OST. Za naročnika pa sem vedno moral v roku izdelati količnik mogoče soliden prevod, ne pa mu ponujati svojih dilem. Mislim, da se to dogaja vsem ali skoraj vsem tehničnim in strokovnim prevajalcem (na prevajalce literature tega ne bi sploševal, ker se na to ne spoznam dovolj).

Vsak se tudi razvija in študira. Ni nenavadno, če je prevajalec npr. pred desetimi leti za kak slovenski izraz uporabljal neko angleško ustreznico, čez nekaj let pa si je premislil in se odločil, da je druga boljša. Ni nenavadno, če prevajalec začne prevajati besedilo in se odloči za eno paleto izrazov, sredi prevajanja pa se premisli in za kak izraz začne uporabljati drug, boljši termin.

Kot rečeno, ni nenavadno, praviloma pa človeka jezi. Besedilo mora poenotiti in predelati (v dobi računalnikov gre, v času pisalnih strojev pa je bilo to še posebej zoprno), črv dvoma gloda naprej in človek razmišlja, ali ga ni polomil še kje itd. Zato so si (smo si) prevajalci od nekdaj pripravljali osebne glosarčke ali vsaj zapiske, za posamezno večje delo je bilo praktično, če si vnaprej pripravil poseben glosar zanj. Vse to je morda za prevajalca deloma celo koristno, je pa zamudno in v časovni stiski izrazito kontraproduktivno.

Tomaž Longyka pa, zoženo rečeno, ni naredil nič drugega, kot da je pripravil zelo obsežen in celovit priročen glosar za prevajanje pravnih besedil iz slovenščine v angleščino za vse slovenske pravne prevajalce. Sam pravi, da gre za *prevajalski* slovar, tedaj priročnik za prevajanje. To je bil njegov cilj, kot ga predstavi v uvodu, in to mu je uspelo.

Uspelo mu je zato, ker bo hočeš nočeš prispeval k poenotenju prevajanja pravnih besedil iz angleščine v slovenščino. Slovar je verjetno

celo priporočen v državni upravi, drugi pa ga bodo uporabljali, ker je praktičen priročnik in ker je na voljo. Slovar bomo prevajalci pravnih besedil v Sloveniji uporabljali iz istega razloga: ker je praktičen in ker je na voljo. Zakaj sestavljati svoj glosar, če ga je že pripravil Longyka in je ta dober in popoln (ali skoraj)? Kmalu bo postal reden gost pri večini prevajalcev pravnih besedil, vsi (ali skoraj vsi) se bomo po njem ravnali. In če se bodo vsi po njem ravnali, bo postal nekakšen standard, to pa je verjetno cilj PSAPS-a.

2.

Zamisel seveda ni nova. Strokovne slovarje so pripravljali in jih bodo pripravljali, saj si je pri tehničnem in strokovnem prevajanju težko pomagati s splošnimi slovarji. Če so še tako ažurni, so zastareli, če so še tako obsežni, ne najdeš polovice izrazov, ki jih potrebuješ.

Razlika med PSAPS-om in drugimi strokovnimi slovarji je v tem, da je delo pripravljeno izrazito za prakso. Avtor je pri tem celo zavestno žrtvoval nekaj širine in se skušal, kot sam pravi, omejiti na eno samo ustreznico, tudi tam, kjer je imel možnost najti več primerljivih angleških izrazov, razen kjer jezik zahteva dopuščanje več pomenov. (Iz besedila pa je razvidno, da se je včasih od tega oddaljil in navedel več izrazov za posamezen pojem, npr. pri izrazih izpolnitev, izvajanje itd., kjer preprosto ni želel omejiti izbora, čeprav gre včasih le za sopomenke.)

V takem lotevanju stvari, omejevanju izbora, se seveda skriva tudi past. Pragmatičnost postane lahko zelo nevarna, če se speča z dogmatičnostjo. Zato morajo avtor, pa tudi vsi uporabniki ohraniti v mislih, da je PSAPS to, za kar se deklarira. Priročnik in ne končna avtoriteta.

Prav tako bo nujno dopolnjevanje in/ali iskanje morebitnih boljših ustreznice. To bo naloga avtorja pri bodočih izdajah in uporabnikov, ki bi morali priskočiti piscu prijazno na

pomoč, kadarkoli najdejo boljšo ali posebno kombinacijo ali primernejši izraz. Novosti bo poleg tega prinašal razvoj pravnega jezika in tudi te bo moral avtor vnašati.

3.

Cilj pisca, da poišče praktične in takoj uporabne rešitve za prevajanje pravnih besedil iz slovenščine v angleščino, in zaradi tega cilja na tak način sestavljen slovar bosta verjetno tudi glavno polje očitkov tistih, ki s PSAPS-om ne bodo zadovoljni. Ta slovar ne bo zadovoljil prevajalcev zahtevnejših besedil, pa tudi za druge prevajalce ne bo mogel biti edino pomagalo.

Ko se je avtor odločil za kak izraz (ob možnosti izbiri tudi drugih) in ga priporočil kot najboljše, je seveda možno, da se kdo s tem ne bo strinjal oz. možno je, da izbira ni najboljša. Npr. za *okrožno sodišče* ponuja izraz *district court*, kar je verjetno najbolje. Je pa ta izraz blizu ameriški angleščini in ga v Veliki Britaniji ne najdemo. Ker upravnega okrožja pri nas ni (v teritorialnem smislu; tudi območje upravnih enot se ne ujema z območji okrožnih sodišč), je vsebinsko naše *okrožje*, ko govorimo o sodiščih, najbližje angleškemu izrazu *circuit*. Toda reči *okrožnemu sodišču circuit court* ni brezhrebno, tega v ZDA ni, v Veliki Britaniji pa tudi ne. Tam imajo sodna okrožja, nimajo pa pojma okrožnih sodišč.

Drug naključno izbran, malo drugačen primer je prevod izraza *ogled kraja kaznivega dejanja*; preveden je kot *crime scene search*. Morda bi bilo bolje *crime scene investigation* itd. Ogled je namreč veliko več kot samo iskanje sledov. Vendar pa izraz ni slab in sam ne bi mogel reči, da je bolje to ali ono.

Želel pa bi, če se kdo spusti v podrobnejšo analizo PSAPS-a, da to stori konstruktivno. To pomeni, da ne podira oz. ne išče samo napak, ampak skuša najti boljše rešitve. Še najboljše bi bilo, da se avtor sam, ko bo zbral odmeve in kritike, odloči za nove izdaje in jih tudi nadgradi.

Cela vrsta prevodov posameznih izrazov mi je zvenela v angleščini tuje, pa nisem mogel ugotoviti, zakaj. Lahko da so slabi in so možne izboljšave, možno pa je, da pri predstavljanju izrazov iz enega jezika v drugega preprosto ne bo mogoče najti boljših. A poudaril bi, da sem s tem (za kar se je avtor odločil in kar je izbral) zadovoljen. Sam sem praviloma ostajal raje na ravni predstavitve problema, prevajalec naj se z njim seznani in izbere sam. Lažje je bilo analizirati zadevo kot postaviti standard za prevajanje.

Za konkretno kritiko posameznih izrazov bi si moral vzeti čas in delo obdelati veliko temeljiteje kot dopušča obseg te predstavitve. Na hitro bi sam svetoval dopolnjevanje slovarja s ponujanjem angleških ustreznice kompleksnejših pravnih pojmov, npr. procesnega prava, kot so izrazi *bistvena kršitev določb pravdnega postopka* in podobni, čeprav to ne bo lahko, prevod nazivov vseh kaznivih dejanj (npr. manjkajo ustreznice za *kaznivo dejanje lahke telesne poškodbe*, *hude telesne poškodbe*, *neupravičeno dajanje daril* itd., prevod izraza *povzročitev smrti iz malomarnosti* kot *negligent homicide* se mi ne zdi dober) in podobno.

4.

Enakega mnenja kot avtor sem tudi glede večine vprašanj, ki jih je predstavil v uvodu. Misli, da »angleščina ni ena sama, ampak jih je več«, in da »se je izoblikovala in se razvija ter bo sčasoma vse pomembnejša angleščina«, ki jo Longyka poimenuje *mednarodna angleščina*, brez dvoma držijo.

Že davno smo doumeli, da je razvoj jezika pojav, ki ga ni mogoče nadzorovati in usmerjati. Naše sosodstvo je živ in zgodovinski dokaz (poskus amalgamiranja hrvaščine in srbščine), da tudi najvišje jezikovne avtoritete ne morejo jezika oblikovati po svojih nazorih, pa naj bodo cilji še tako vzvišeni. Jezik gre svojo pot. To torej ne more vplivati nihče, lahko

le spremljamo te pojave in jih vzamemo na znanje, največ škode pa povzročijo vedno tisti, ki se dogmatično oklepajo svojih nazorov o tem, kaj je prav, in nočejo videti, da sta živ jezik in življenje šla svojo pot.

V tem kontekstu Longyka verjetno za prevod izraza *statut* predvidi le izraz *statute* za družbo in društva ter *charter* za občinske akte. Pri tem ne dvomim, da avtor pozna izraz *articles of association*, ki je reden izraz za statut gospodarskih družb v Veliki Britaniji in ZDA. Je pa res, da bodo *statut* prevedli kot *statute* npr. v Gani, čeprav tam delujejo angleško šolani pravniki, in dejstvo je, da Konvencija OZN o mednarodnem pravu morja (pomembno besedilo v angleškem jeziku) v izvorniku za *statut podjetja za izkoriščanje globokomorskega dna* uporabi izraz *statute of the enterprise*. Ta izraz se pojavi v kontekstu, ki mu ga daje Longyka, tudi v številnih besedilih iz Bruslja. Tu lahko izrazim svoje mnenje, da je *articles of association* tako često uporabljen izraz za *statut gospodarske družbe*, da bi ga Longyka moral vključiti v PSAPS, lahko pa razumem ta beg v mednarodno angleščino, ki pri prevajanju stvari poenostavlja.

5.

Longyka je pravilno ugotovil, da obstaja precejšnja razlika med angleščino in slovenščino na pravnem področju (večja kot npr. med slovenščino in italijanščino ali nemščino, op. avtorja tega sestavka); to je treba pripisati različnemu razvoju kontinentalnega prava (to je izšlo iz recepcije rimskega prava) in angleškega prava (to se je razvijalo samostojneje iz tamkajšnjega običajnega prava). Zato je, kot poudarja, včasih težko najti angleške ustreznice slovenskemu izrazu. Prav zaradi tega marsikaj zveni pri direktnem prevodu izrazito tuje, ne da bi natančno vedel, zakaj, kot je pojasnjeno prej.

Dodal bi še, da je to težko tudi zato, ker je več angleščin, kot je bilo prav tako že omenje-

no. Ko človek išče ustreznico, ugotovi, da najde v angleški terminologiji eno, v ameriški drugo. In ko komunicira s pravniki iz Singapurja, ki naj bi uporabljali izrazito angleške izraze, ugotovi, da imajo že nekaj popolnoma svojih terminov ali pa so sčasoma dali nekaterim angleškim terminom drug ali dopolnjen pomen.

Tu seveda trčimo ob večno dilemo, kako direkten naj bo prevod, da bo še prevod, hkrati pa bo v ciljnem jeziku zvenel kot izvirnik in bo tudi ohranil vso vsebinsko natančnost. To je seveda končni in najtežji cilj vsakega prevajalca, iz vsega navedenega pa je razvidno, da je pravo še posebej trd oreh (trši kot npr. medicina ali strojništvo). V medicini je del živca zmeraj isti, v strojništvu pa del osi ali sklopke zmeraj isti del. Težava je poznati natančno poimenovanje v obeh jezikih; ko poznamo obe poimenovanji, stvari ni težko prevesti. V pravu pa *hipoteka* ni popolnoma enako kot *mortgage* (pa prevod še gre) in že pri pojmu

uprava naletimo na trd oreh, da ne govorimo o *nadzornem svetu*, saj ga npr. angleško-ameriški pravni sistem sploh ne pozna.

Avtor na vse to opozarja in tudi pove, da je nekaj izrazov, ki jih angleško pravo ne pozna, oblikoval (kot pravi *skoval*) sam. Hrabro je storil in se seveda izpostavil. Pri omejevanju izbora je vprašanje vedno tudi, kakšna naj bo mera: koliko omejiti, da je še dobro, koliko ponuditi, da ni že preobloženo. Tu ni lahkih odgovorov, tega se zaveda avtor sam, tega se zave takoj vsak poučen bralec slovarja.

Kot rečeno, dopolnitve bodo verjetno nujne, najslabše pa bi bilo, če bi se kdo lotil avtorja z uničujočo kritiko in mu vzel veselje do tega, kar je z veliko truda, dobre volje in končno tudi domiselnosti izdelal.

6.

V sklepu bi ponovil, da je delo pomembno, kar kliče pa po bratrancu, PSAPS-u iz angleščine v slovenščino. Težave bodo iste.

Mojca M. Hočevar

Mali moderni angleško-slovenski poslovni slovar

Lidija Šega: *Mali moderni poslovni slovar, angleško-slovenski*

Ljubljana, Cankarjeva založba, d. d., 2001

Format: 7,5 cm × 13,5 cm, obseg: 816 strani

Mali moderni angleško-slovenski poslovni slovar, ki je pravkar prišel na slovenski knjižni trg, je že drugo slovarsko delo Lidije Šega, znane prevajalke, nekdanje komercialne vodstvene delavke in svojčas tudi predsednice DZTPS. Avtorica je pred tremi leti razveselila

slovenske poslovneže, podjetnike, gospodars-tvenike in prevajalce z *Velikim angleško-slovenskim modernim poslovnim slovarjem* in prav uspeh njenega velikega poslovnega priročnika, koristnost izrazja ter zelo pohvalne strokovne ocene prevodov zbranega sodobnega poslovnega besedišča so narekovali potrebo po žepni izdaji.

Utrip današnjih svetovnih tokov, ko se ne le v Londonu, New Yorku in Bruslju, temveč že z vsakega internetnega »porta« osebne ra-